

Transfigurarea din adâncuri*

Olivier CLÉMENT

Brutalitatea pătimirii. Joc al puterii, al soldaților și deopotrivă al mulțimii. Iisus nu mai era decât un obiect – de deriziune sau de sadism? Și deodată Ioan ni-L revelează în măreția Sa, Arhiereu Care poruncește propriul Său sacrificiu, împlinind lucid, de bunăvoie, mântuirea oamenilor după voia Tatălui.

Nu trebuia un sacrificiu uman, divino-uman, așa cum o teologie rătăcită a putut să lase să se înțeleagă, pentru a satisface dreptatea divină, pentru a îmblânzi mânia aprigă a lui Dumnezeu și de a-L face pe Acesta favorabil umanității?

Sacrificiul lui Iisus e un sacrificiu de sfințire, un sacrificiu de reintegrare: Iisus aduce la Tatăl oia cea rătăcită, pe fiecare și pe toți, toată umanitatea, tot universul. El le aduce din profunzimea morții și ale iadului, din acele tenebre care nu voiau să primească lumina, acea lumină care se revarsă irezistibil.

Răstignirea este nivelul cel mai jos al „pogorării” Cuvântului întrupat. Dar Ioan, când se referă la aceasta, spune „înălțare”, căci fundamentul însuși al „pogorării” este „înălțarea”.

De bună voie, Iisus împlinește această ultimă etapă până la fondul abisal, infernal, al condiției muritoare. Și acolo, prin transfigurarea de la polul opus, nu prin transfigurarea de pe munte, ci prin cea din adâncuri, prin ea El este preaslăvit. Coborârea Sa în tenebre, în căutarea lui Adam celui pierdut, adică fiecare dintre noi, a făcut să se reverse iubirea lui Dumnezeu pentru om. Această iubire este într-adevăr slava.

Cuvintele „Mi-e sete” și „Săvârșitu-s-a” exprimă de o manieră definitivă această unitate a pătimirii cu slava.

„Mi-e sete” ne trimite la Psalmul 21: „Uscatu-s-a ca un vas de lut țaria mea, și limba mea s-a lipit de cerul gurii mele și în țărâna morții m-ai coborât”. Iar oțetul pe care îl bea Iisus evocă Psalmul 68: „Și mi-au dat spre mâncarea mea fiere și în setea mea m-au adăpat cu oțet”. Oțetul este caricatură a vinului, băutura a deriziunii.

Noi trăim în interiorul morții, ochii noștri sunt obișnuiți cu penumbra mormântului. Hristos singur, în timpul vieții Sale pământești, era viu în mod integral, viață pură, fără cea mai mică urmă de moarte, fără cea mai mică umbră. Noi ne naștem din sânge pentru a muri. El S-a născut din Fecioară, pentru a tămădui, pentru a decela persoana dincolo de măștile sale, de păcatul său, dincolo de curat

* Eseu apărut sub titlul *Transfiguration dans l'abîme*, în lucrarea *Les visioonnaires. Essai sur le dépassement du nihilisme*, Ed. Desclée de Brouwer, Paris, 1986.

ori necurat, pentru a regenera natura umană, pentru a dăruia omului condiția plenară de chip al lui Dumnezeu. Deci nu printr-o fatalitate implacabilă, ci prin ascultare față de Tatăl, prin iubirea infinită pentru noi, El a intrat în suferința noastră, în moartea noastră, în infernul nostru. Nimic mai inimaginabil, nimic mai de negândit decât moartea acestui om cuprins de focul Duhului Sfânt, a acestui om Care este Dumnezeu. Acestui Iisus Care, în fața lui Lazăr cel mort, a putut zice: „Eu sunt învierea și viața” (Ioan 11, 25).

„Mi-e sete”: Dumnezeu experiază omeneste exilul departe de Dumnezeu, această sete febrilă în vidul unde suntem toți astăzi. Lui Dumnezeu îi este sete de om: „Adame, unde ești?” (Facere 3, 9), iar omul fără să știe are sete de Dumnezeu și totuși se întoarce de la El, zidind sălbatic un „zid de separație”. Iar Iisus, pironit pe acest zid, spune: „Mi-e sete”.

Între Tatăl și Fiul Lui, Unicul Lui Fiu, se ridică într-adevăr ca un zid angoasa omului, orgoliul său disperat. Hristos ne ia pe toți întru Sine. El ia asupra Lui acest rău, de care e nevinovat, toate uciderile, toate sinuciderile noastre (și într-adevăr sunt atâtea moduri de a ucide și de a te sinucide!), toate singurătățile noastre abandonate, doliul și agonia noastră, dezgustul nostru, descurajările noastre. Din cauza tuturor acestora El strigă de sete. Îmbrățișarea eternă de iubire dintre Tatăl și Fiul în Duhul Sfânt se deșiră, așa cum Fiul întrupat ne-ar prefera pe noi, S-ar face total și ontologic solidar cu noi. Îmbrățișarea eternă de iubire dintre Tatăl și Fiul devine distanța dintre Cer și infern, și din adâncurile acestuia din urmă Fiul suspină: „Mi-e sete”. Dacă infernul este absența lui Dumnezeu, absența iubirii, putem spune că Dumnezeu, pentru o clipă, a fost în mod paradoxal ateu: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?” (Matei 27, 46). Crucea se cufundă în tenebre, cufundând în ele pe Cel răstignit. Asupra Lui se aruncă puterile nopții. „El, Care Dumnezeu fiind în chip, nu prin răpire a vrut a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce” (Filipeni 2, 6-9). Pavel a îndrăznit să aplice lui Dumnezeu întrupat ideea de deșertare, de golire, de „vid”. În general, simbolismul „plinului” ne duce cu gândul la Dumnezeu. Plinul are conotații de bogăție, de abundență, de putere. Ceea ce este plin, nu îi lipsește nimic, substanță închisă și densă, care își este suficientă sieși. Prin contrast, golirea exprimă demersul însuși al iubirii. Plinul desemnează ființa. Golul desemnează iubirea. Dumnezeu Cel viu, Dumnezeul personal, este mult mai mult decât ființa. El este iubirea. De aceea, El poate transcende propria Sa transcendență pentru a participa din interior la tragica finitudine a omului. Și această aneantizare voluntară, prin care Dumnezeu Se interpune de aici înainte între noi și neant, nu face altceva decât să înscrie în istorie mișcarea eternă de iubire a Treimii.

Pe Cruce, Verbul făcut trup, asumând finitudinea noastră, o deschide din interior spre infinit.

Căci Hristos, de-a lungul morții Sale, de-a lungul morții noastre, de-a lungul condiției noastre de muritori, nu se întoarce singur la Tatăl Său, pe Care Îl face de acum Tatăl nostru: „Iar Eu, când voi fi înălțat de pe Pământ, pe toți îi voi trage la

Mine”. Răstignitul este incandescent de focul Duhului. La atingerea Lui, legăturile morții și ale iadului se mistuie. O mână violentă îl smulge pe Adam, Adam cel nenumărat, fiecare dintre noi, zidiți în singurătatea noastră. Nu mai este nici un zid, totul este deschis, cei doi Adam, primul și ultimul, se îmbrățișează în infinit. Totul se inversează: toată disperarea care s-a interpus între Dumnezeu și Dumnezeu, între Dumnezeu și Dumnezeul făcut Om, deci între Dumnezeu și om, toată această despărțire se mistuie în unitatea Tatălui și a Fiului, în „întoarcerea” glorioasă a Fiului către Tatăl Său, Mielul încărcat cu toate păcatele lumii. Infernul și moartea, această derizorie picătură de ură, sunt înghițite în adâncul focului dumnezeirii. Porțile iadului sunt zdrobite și lumina Taborului le pătrunde. „Acum toate s-au umplut de lumină, și cerul, și pământul și cele dedesubt” spune liturgia bizantină. De acum viața, lumina, Duhul izvorăsc nu dintr-un Dumnezeu exterior, străin, ca și cum ar fi prea plin și prea greu, Care ne-ar strivi, ci dintr-un Dumnezeu răstignit, golit, dintr-un Dumnezeu străpuns de iubire pentru ca noi să fim și să găsim în Dumnezeu spațiul propriei noastre libertăți eliberate. Mai adânc decât rușinea noastră, decât îndoiala, decât nefericirea noastră, pentru ca noi să îngăimăm: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!” (Marcu 9, 24), nu mai există neantul, ci Răstignitul-Preaslăvit ne face să participăm la slava Sa.

Desigur, omul este mereu răstignit, și Hristos împreună cu el: dar de acum înainte, în grosimea însăși a angoasei noastre, „Plinitu-s-a”, Dumnezeu întrupat înviază, ne înviază. Hristos S-a cufundat la asemenea adâncime, încât, de acum, toată căderea, dacă avem credință, e o cădere în El. E de ajuns să te abandonezi – o sărăcie, smerenie, credincioșie de prunc! – acestui Dumnezeu întrupat, părăsit, preaslăvit, e de ajuns să descoperi, mai jos decât josnicia noastră, acest Dumnezeu răstignit Care sfărâmă porțile iadului, pentru a ști, cu o știință de care inima se înfiorează, că Împărăția este deja în noi și între noi, pace, lumină, bucurie, nimic exterior, numai chipuri. Chipul lui Dumnezeu în om, acest chip pe care giulgiul din Torino îl descoperă Occidentului nocturn de astăzi, acest chip la limita dintre descompunere și slavă – „Mi-e sete”, „Săvârșitu-s-a” – chipul lui Dumnezeu în om ne permite să descoperim chipul omului în Dumnezeu, și să-L slujim în fiecare om. Un fluviu de foc, istoria cea adevărată – aceea a comuniunii sfinților, acești păcătoși iertați – antrenează veacurile și lumile spre Cruce, devenită pentru totdeauna, din cele mai dedesubt ale iadului până mai presus de ceruri, Arborele Vieții.

Traducere de Drd. Ioan Valentin Istrati